

# Lietuvos meno kūrėjų asociacija

## Modestas PITRĖNAS: Būti įtaigiu suokalbininku

2013-06-21

ŽURNALAS: LITERATŪRA IR MENAS

TEMA: Muzika

AUTORIUS: Šviesė Čepiauskaitė

DATA: 2013-06

## Modestas PITRĖNAS: Būti įtaigiu suokalbininku

### Šviesė Čepiauskaitė

Lietuvos nacionalinės premijos laureatą dirigentą **Modestą PITRĖNĄ** kalbina **Šviesė Čepiauskaitė**



E. Katino nuotraukos iš M. Pitrėno asmeninio archyvo

Vien apžvelgiant šio pusmečio Modesto Pitrėno, Nacionaline premija apdovanoto už „platų kūrybinį mostą interpretuojant klasikinę ir šiuolaikinę muziką bei lietuviškos muzikinės kultūros sklaidą“, koncertus, atsiskleidžia jo kūrybos spektro įvairovė: š m. Nepriklausomybės dienai skirtas lietuviškos muzikos koncertas su V. Augustino „Maldos už Tėvyne“ premjera Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje, R. Wagnerio muzikos koncertas su Kauno miesto simfoniniu orkestru ir spektakliai šio didžiojo meistro savaitės metu Lietuvos nacionaliniame operos ir baletų teatre, septynioliktojo Vilniaus festivalio pradžios koncertas su Violeta Urmanavičiūte ir Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru (LNSO). Tačiau koncertai Lietuvoje – tik dalis M. Pitrėno kūrybinės veiklos, jos geografija pastaraisiais metais apima Latviją, Vokietiją, Šveicariją, Lenkiją ir kitas Europos valstybes. Tad neatsitiktinai M. Pitrėno ir V. Urmanos tandemas drauge su LNSO šį rugsėjį iškilmingu koncertu, skirtu Lietuvos pirmininkavimui Europos Sąjungos Tarybai, atstovaus mūsų šaliai Briuselyje.

*Saviraiškai pasirinkai dirigavimą – kodėl būtent šią muzikos atlikimo kryptį? Juk turi ir kompozitoriaus gyslelę, ir vokaliųjų gabumų bei gerai groji fortepijonu ir vargonais?*

Galvoju, kad gyvenime niekas nevyksta šiaip sau, niekas neateina ir nepraeina veltui. Tai – ne fatalizmas, bet savotiškas Dievo pirštas, įvykių, galimybių ir laimės konsteliacija. Nežinau, kas būtų, jei būtų, bet yra taip, kad dirbu beprotiškai įdomų, nenuobodų kūrybinį darbą ir nesvajuju daugiau, nes kai tik pasvajuju – ima ir išsipildo (šypsosi).

*Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje (LMTA) Tavo simfoninio dirigavimo pedagogu buvo prof. Juozas Domarkas – kaip įvertintum jo įtaką Tavo, kaip dirigento ir asmenybės, formavimuisi? Kokius profesoriaus patarimus ar pamokymus prisimeni dažniausiai?*

Maestro epocha (taip vadinu visą studijų LMTA laikotarpį ir pirmuosius savarankiško plaukimo metus) man yra ir pamatas, ir atskaitos taškas, ir gairės įveikiant profesinius akligatvius, kurių, reikia pripažinti, pasitaiko. Neseniai pastebėjau, kad vienos ar kitos muzikinės problemos sprendimas ateina netikėtai, lyg nušvitimas, bet giliau pažvelgus, aiškėja, kad taip tavy prabyla išmoktos pamokos, įdėtos žinios, meilė ir muštras, – kaip be jų? Suvoki, kad fundamentas, kurio autorius – Domarkas, tiek stiprus, kad atlaiko milžiniško personalinio krūvio ir išorinės beskonybės invazijos svorį. Visų pirma, tai elementarios, chrestomatinės tiesos, kurios, kaip Dekalogas, nekinta: manualinė technika, darbas su menininku, partitūros studijos, darbo psichologija ir kita. Kinta kitkas – skonis, kuris savaime yra subjektyvus dalykas, o šiame žaibiškai besiritančiame pasaulyje ir naujovių bei išskirtinimų karštinėje tampa ypač subtilia ir painia problema... Galbūt dėl to maestro vis dar tėviškai papriekaištauja, prisimindamas savo problemas ir šlovės akimirkas, kurios ir kažkuo panašios, ir skirtingos, kaip pats žmogus.

*Pergalė tarptautiniame G. Fitelbergo dirigentų konkurse Katovicuose atvėrė Tau daugelio filharmonijų ir operos teatrų duris – kaip jauteisi 2003-aisiais sulaukęs tokio pripažinimo ir kaip jo „padarinius“ vertini dabar?*

Pergalė šiame svarbiame konkurse – labai reikšmingas įvykis mano gyvenime. Ne todėl, kad gavau keletą kartų padiriguoti Lenkijos filharmonijose. Dabar tai vertinu kaip etapą, kada mano kelias negrįžtamai pasisuko orkestro dirigento kryptimi. Tai ne vienos nakties nuotykis, bet supratimas, kad turi ką ir gali tai pasakyti, o svarbiausia, kad tai net kažkam įdomu. Pasaulis knibžda Neįvertintų ir Neįsiprasminusių, o man posakis „jei gali nedariguoti – nedariguok ir nekankink kitų“, buvo labai svarbus. Tuomet prasikalė pasitikėjimo ir ambicijos daigas, kuri labai laisčiau darbu ir apmąstymais, ką galiu pasakyti apie muziką. Ar tik amatininkiškus „tyliau, labiau kartu, greičiau“ ir pan., ar galiu suformuluoti bent vieną sakinį per savaitę, kuris ilgesniam laikui išliktų muzikantų vaizduotėje?

*Kokias savybes įvardytum kaip būtinas dirigentui? Kokie dabarties ar praeities dirigentai Tau imponuoja?*

Niekas nežino tų savybių junginio, niekas dar neįvardijo to „eliksiro“ sudėties. Kai žiūriu į Didžiuosius, matau vien jų skirtumus ir įtaigos jėgą. Kadangi ne šventieji puodus lipdo, man patinka kūrybiški, jautrūs ir nepompastiški veidai. O neseniai padariau išvadą, kad vis tik svarbiausia yra ne surepetuoti, o įkvėpti. Viename Vakarų Europos teatrų dirigentų kambaryje ant drabužių spintos radau pieštuku brūkštelėtą frazę: *Your job is to inspire* (tavo darbas – įkvėpti). Nežinau, ar ją parašė kolega dirigentas, ar kantrybės netekęs orkestro artistas, bet tai – kruvina tiesa. Todėl man vis labiau patinka klausytis dirigentų ir žiūrėti jų repeticijas (internetas suteikia daug tokių galimybių), o koncertų metu kartais norisi užsimerkti, kad neblaškytų indiferentiškumas arba neskoninga aistra. Mano mėgstamų sąrašas ilgas, bet paminėsiu ypatingus (ne savo dirigavimo technika, o atvirkščiai – nedarigavimu): Carlosas Kleiberis, Georges'as Prêtre' as, Valerijus Gergijevs. Iš lietuvių išskirčiau Joną Aleksą ir Juozą Domarką.

*Tavo koncertinis repertuaras įspūdingas – žymiausių R. Wagnerio, G. Verdi, G. Puccini, P. Čaikovskio operos, įvairiausių žanrų, apimties ir sudėties simfoniniai kūriniai, tarp jų – didžiosios G. Mahlerio ir D. Šostakovičiaus simfonijos, Lietuvos kompozitorių kūrinių premjeros. Kokių kūrinių atlikimas Tau paliko giliausią įspūdį ir kodėl?*

Mintis, kad brangiausia yra tai, ką tapai dabar, yra iš esmės teisinga. Kiekvienu gyvenimo tarpsniu ateina tavo pečių keliamąją galią atitinkančios simfoninės ir operinės drobės. Ne kartą interviu esu minėjęs, kad man artima XIX-XX a. sandūros estetika ir muzikinė situacija. Vardiju, nors jų daug: A. Bruckneris, R. Wagneris, R. Straussas, M. Ravelis, C. Debussy, G. Mahleris, I. Stravinskis, K. Szymanowski, taip pat vėlesni XX a. klasikai, tarp jų A. Bergas, L. Janáčekas, S. Prokofjevas, D. Šostakovičius ir t. t. Kodėl? Nes jie genialiai kūrė ir išpranašavo (nelyginant J. Verne'as ar H. G. Wellsas technologinę ateitį) muzikos raidą penklinėje.

*Pagal kokius kriterijus renkiesi kūrinius? Kiek programos sudarymas priklauso nuo Tavo pasirinkimo, o kiek nuo orkestro ar operos teatro trupės pajėgumo?*

Techninis klausimas, reikalaujantis techninio atsakymo. Kiekvieną kartą programos pasirinkimas yra labai sąlygotas įvairių veiksnių: solisto, kuris dažniausiai yra suplanuotas jau su kūriniu, koncertinės institucijos lūkesčių, orkestro dydžio ar operos dainininkų profesinės brandos ir pan. Esant galimybei (pabrėžiu, tai būna ne dažnai) renkuosi nacionalinį veikalą ir partitūrą, per kurią turiu ką pasakyti su manimi muzikuojantiems artistams.

*Scenoje bendrauji su garsiais dabarties atlikėjais – dainininkais ir instrumentalistais. Kiekvienas jų – tarsi atskiras pasaulis, kurį dirigentas turi perprasti, padėti atsiskleisti unikaliam jo talentui ir pateikti jį klausytojams sudėtingo muzikos kūrinio audinio kontekste. Kaip solistai veikia Tavo – dirigento ir muzikos kūrinio partitūros įgarsinimo režisieriaus, suvokimą ir mąstymą?*

Nesutikčiau, kad dirigentas privalo perprasti savo scenos partnerius, tam nėra laiko. Man įdomiau, ką man tas ar kitas artistas papasakos, kiek papildys, o gal priešingai – sugriaus mano sustabarėjusius stereotipus apie chrestomatinę ir nekvestionuojamą to ar kito kūrinio atlikimo tradiciją. Kiek jis išdrįs ir pajėgs būti atviras sau ir partneriams, stiprus ir įtaigus suokalbininkas, kaip tiksliai ir autentiškai jis pažvelgs į autorinį tekstą, kaip techniškai mokės tai perteikti publikai. Klausimų daugiau nei atsakymų, todėl šis dialogas – tik mažas punktyras Morzės grandinėje, kur tai vienoje, tai kitoje vietoje išryškėja vadinamieji giminingų sielų susitikimai, teikiantys ypatingą komfortą ir atgaivą.

*Esi vadovavęs įvairiems kolektyvams: chorui „Psalmos“, B. Dvarionio muzikos mokyklos orkestrui, Kauno miesto simfoniniam orkestrui, šiuo metu esi Latvijos Nacionalinės operos meno vadovas ir vyriausiasis dirigentas – nuo Tavęs tiesiogiai priklauso ir bendras rezultatas, ir kiekvieno iš kolektyvo narių likimas. Kaip vertini tokią atsakomybę ir ar netrukdo ji Tavo kūrybinei veiklai?*

Aš iš tikrųjų anksčiau maniau, kad nuo manęs daug kas priklauso, mat jau penkiolikmetis paauglys ant savo laibų kojų užsikroviau vadovavimo „Psalmos“ chorui našta. Bet paradoksas – kai supratau, kad nuo manęs mažai kas priklauso, nes dirigavimo metu pats neišgaunu jokio padoraus garso, neskaitant stenėjimo ir šnopavimo, man pradėjo sektis pasiekti geresnių rezultatų (šypsosi). Juk viskas, ko reikia, tai pasitikėti muzikantais ir juos tinkamai įkvėpti. Tai nelengva, bet tai veikia,

todėl to mokausi.

*Dėstai dirigavimą LMTA – kodėl nusprendei dalį savo laiko pašvęsti pedagoginiam darbui?*

Tai ypatingas buvimo muzikoje baras, kurio geriausius metus tikiuosi išgyventi vėliau, dabar dar pačiam reikia tobulėti...

*Darbas Rygos, Kelno, Diuseldorfo, Varšuvos, Vilniaus, Sankt Galeno operos teatruose, koncertai su Europos orkestrais ir žymiais solistais – nuo legendinio skrajojančio olando skiriesi tik tuo, kad pats gali pasirinkti, kur, kada ir kuriam laikui vyksi. Kaip Tave veikia toks klajokliškas gyvenimo būdas?*

Keliauti – daugelio artistų duona, ir nėra čia nieko ypatinga. Svarbu, kad būtų kuo daugiau tiesioginių skrydžių iš Vilniaus ir Rygos. Tai proza. O poezija yra tai, kad grįžti pasiilgęs savo moteriškių ir nebenori daugiau jokių tiesioginių ar transatlantinių skrydžių.

Kaip jautiesi ruošdamas programas ir jas diriguodamas Lietuvoje ir už jos ribų, kai jau esi vertinamas gerą dešimtmetį ir kur kiekvienas Tavo koncertinis pasirodymas formuoja nuomonę apie Lietuvos muzikos kultūrą?

Ačiū už gražų mano darbų įvertinimą. Išties namuose nelengva. Tai įrodo ir vis pargrižtančių artistų jaudulys, net su tuo susijusios ligos, ir titaniška atsakomybės našta. Man labai sunku vertinti mano pasirodymus Lietuvoje ir profesinį augimą (reikėtų teirautis LNSO artistų, mačiusių mano pirmuosius „studentiškus bučinius“ koncertuose vaikams). Stengiuosi neatsisakyti nė vieno koncerto Lietuvoje. Juos visus ypač branginu ir vertinu. Mano rimčiausia profesinė investicija ir kartu privilegija: atiduoti savo sugebėjimus ir žinias savo kraštui. Negrąžydamas rankų pasakysiu, kad labai gerbiu idėjiškus, savo profesiją mylinčius ir smalsius žmones. Su jais visada surandu bendrą kalbą. Jei jie dabar tai skaitydami šypsosi, tai ir aš jiems atgal (šypsosi).

